

מראי מקומות- מנחות מ"ג

דלמא לעולם ס"ל דמצות עשה שהזמן גרמא הוא, ומה דנשים חייבות הוא משום דס"ל דציצית חובת טלית הוא. ותי' דודאי למ"ד דציצית חובת טלית הוא, אין מברכין על הלבישה, ואף אם צריך לברך בכל יום על העשיי', בודאי אין מברכין להתעטף, דאין שייך בה מצות עיטוף כלל. וכיון דר"י ס"ל דמברכין להתעטף, א"כ ע"כ מצות לבישה הוא, וא"כ הוי מצוה שבגוף, ושפיר מייתי ראי' דהוי מ"ע שלא הזמן גרמא.

(ד) **ומ"ש מצפרא, כי משני מכסות לילה לכסות יום- פרש"י,** שהיו לו ב' טלית מצויצות, א' ליום וא' ללילה. והק' הרא"ש (כ'), מ"ש דמברך דוקא בבקר, הרי גם בלילה הו"ל לברך, כשפושט של יום ולבש של לילה. ותי' דצ"ל דטלית של לילה לא הוי פושטה ביום, אלא מתעטף בגלימתו על טלית של לילה, ורוב פעמים לא הוי פושטו אף בלילה, הלכך לא פסיקא ל' למימר דמברך בפניא. וכ' דמכאן יש ראי' דאדם שהוא לבוש בטלית קטן שהוא נושא כל היום, וכשהוא מתפלל מתעטף בטלית גדול, צריך לברך עליו, דהא חייב להטיל ציצית על כל בגד של ד' כנפות שיש לו, וכל חד וחד מצוה באפי נפשה היא. אלא דכ' דאם מתעטף בהם בזה אחר זה בלא הפסק, מברך אחת על שתיהם.

(ה) **הכל חייבין בציצית וכו', ועבדים- הק' העולת שלמה בשם המקדש מלך,** היכי חייב עבד בציצית, הא הטלית אינו שלו, כל מה שקנה עבד קנה רבו, וטלית שאולה פטורה מן התורה, ואף בע"מ שאין לרבו רשות בו אינו קונה לכ"ע. ותי' העו"ש דלמ"ד דציצית חובת טלית, נראה דהא דטלית שאולה פטורה הוא רק בשואל מגברא דלאו בר חיובא הוא, דאי גברא בר חיובא הוא, א"כ חייב המשאל בציצית. אבל נראה דזהו רק אם השואל הוא ג"כ בר חיובא, דאל"ה, הו"ל כמו דאמרי' לעיל דמודה שמואל דאם הבגד עשוי לכסות מת, דאינו חייב, דאשר תכסה בה כתיב, וא"כ ה"נ בזמן שאלה מיוחד לגברא דלאו בר חיובא הוא. וא"כ, י"ל דמ"ד

(א) **ר' מני דייק וזבין כחומרי מתניתא- כ' הנמוקי יוסף (יג. בדפי הרי"ף),** דאע"ג דמעיקר הדין הוי יכול לסמוך על הבדיקות, מ"מ תגר הוי, ולזכות את הרבים לא הוי רוצה לסמוך על הבדיקות, אלא ליקח בכולן מן המומחה. והעיר הקרן אורה, הא משמע לעיל דמעיקר הדין הוא דצריך ליקח מן המומחה, משום חשש טעימה, וא"כ למה הוי זה מדת חסידות של ר' מני, הרי מעיקר הדין הוא. ותי' דמוכח מכאן דמה דאמרי' דצריך ליקח מן המומחה, אי"ז רק משום טעימה, אלא במצורף להא דצריך להבחין בין תכלת לקלא אילן. וא"כ, מי שרוצה לבדוק אין איסור כ"כ ליקח שלא מן המומחה, והמדת חסידות של ר' מני הוי דלא הוי רוצה לסמוך ע"ז. ומה דאמר ל' ההוא סבא דכן עביד קמאי דקמך ואצלח עסקייהו, כ' הקר"א דהיינו ע"פ הגמ' בפסחים דאע"ג דמוכרי תכלת אין רואין סימן ברכה, אם עושין לשמה רואין.

(ב) **מן ההדיוט פסולה- ע' בבית יוסף (או"ח כ'),** שהביא מהנמוקי יוסף דממי שאינו תגר פסולה משום שאם צבוע הוא חיישינן שמא הוא צבעה, ואם חוטיה לבן שמא הוא עשאה, וציצית שעשאה גוי פסולה. אבל מהמהר"י אבוהב הביא דדוקא בתכלת חיישינן, ומשום קלא אילן, דמשום תכלת שדמיו יקרים מזייף, אבל בלבן, משום ריוח דעשייה, שהוא דבר מועט, אינו עושהו אלא ע"י ישראל. וכ' ע"ז הב"י דיש סברא להיפוך ג"כ, דאם חיישינן שזייף תכלת, דאפשר לבודקו, כ"ש שיש לחוש שזייף לבן, דאין שייך בה בדיקה. וגם לשון טלית מצויצת משמע כל טלית מצויצת, אף לבן. ומש"כ רש"י חשש דתכלת אינה ראי', די"ל דחד מתרי נקט.

(ג) **מדומי קא סבר הוי מצות עשה שלא הזמן גרמא- הק' המנחת חינוך (שפ"ו, ד'),** לשי' הריטב"א בקידושין (כט.) דמה דנשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא הוא רק במצות שבגוף, אבל במצוה שאינה בגופו, כגון מילת הבן, נשים ג"כ חייבות, א"כ מהו הראי' דמצות עשה שלא הזמן גרמא הוא,

(ז) **כיון שנתחייב אדם במצוה זו, נתחייב בכל המצות כולן- פרש"י,** או כיון דהאיר היום חייב ברוב מצוות, או כיון דהגיע לאדם לכלל מצוות, דהיינו בן י"ג שנה, נתחייב בכל המצוות. והק' **המהרש"א,** מ"ש דנקט מצות ציצית יותר משאר מצות עשה שהזמן גרמא. ות"י דבלילה אדם שוכב ערום על מטתו, ובקומו בשחרית בתחלת קומו הוא לובש בגדים שנתחייבו בציצית, ע"כ תלה כל המצות במצות ציצית, דמיד שלובש הבגדים בבוקר, נתחייב בכל המצוות, ור"ש היא, דלרבנן כסות לילה נמי חייב בציצית.

(א) **וכיון שזכר במילה שבבשרו נתייבשה דעתו- הק' המהרש"א בסוטה (י);** הא איכא מ"ד שדוד המלך נולד מהול, וא"כ למה שמח. ות"י דלמ"ד דנולד כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית, י"ל דשמח על הטפת דם ברית, ולמ"ד דא"צ הטפת דם ברית, מ"מ שמח שלא הי' ערל, גם כי לא נתקיים בו בקום עשה.

(ב) **כל שיש לו תפילין בראשו וכו' הכל בחיזוק שלא יחטא- הק' הענף יוסף,** הא לכא'ו אנו רואים בני אדם שעושים כל אלו אולם אינם בטוחים מן החטא. וע"ש שהאריך לבאר ע"פ דיוקו בלשון הגמ', לא נקט לשון "על ראשו", אלא לשון "בראשו", דהיינו דלא סגי בהא דנותן התפילין על ראשו, אלא דצריך לשום במחשבתו כל הענינים של התפילין, אחדותו יתברך, וזכירת יציאת מצרים, וכו', ואל"כ הו"ל כמי שנותן על התפילין על הכותל. ומי שבאמת ישום מחשבתו בהן, הוא באמת מובטח שלא יחטא, שהרי פחד ומורא שמים עליו.

(ג) **שהתכלת דומה לים- פרש"י,** שנעשו בו נסים לישראל. פ"י **הצאן קדשים,** וע"י התכלת מזכיר הנסים. וכ' דצריך רש"י לכתוב כן משום דליכא למימר כפשוטו, שהתכלת דומה לים והים דומה לרקיע, דא"כ הו"ל שהתכלת דומה לרקיע, ורקיע נמי אנן חזינן, לכן פירש דדומה לים היינו שנעשו בו נסים לישראל. וכ' **הרש"ש** דאי משום הא לא איריא, דהתכלת אינו דומה להרקיע כ"כ,

כאן ס"ל דטלית חובת גברא הוא, וא"כ אם הטלית חייב בציצית תלוי אם העבד בר חיובא הוא או לא, וא"כ שפיר אשמעינן דהעבד בר חיובא הוא, וא"כ שפיר חייב להטיל ציצית בטלית שלו.

(ו) **נהי דאישתרי בעידן עבודה, בלא עידן עבודה לא אשתרי- כ' הבית הלוי (א', א', ד') דעידן עבודה לאו זמן עבודה ממש, דלא ניתנה תורה למלאכי השרת, ומוכרח לשהות מעט קודם עבודה ואחר עבודה, רק זמן עבודה קאמר. והוכיח כן דהא מצוות לאו ליהנות ניתנו, וא"כ לכא'ו אין צריך סברא חדשה להתיר כלאים, דתיפוק ל"י דמצוות לאו ליהנות ניתנו. אע"כ דאף קודם קצת ואח"כ קצת מותר, דהתורה התיר בזמן עבודה, ואינו רק דין דמצוות לאו ליהנות ניתנו.**

(ז) **ורבנן האי אשר תכסה בה וכו'- ע' בנמוקי הגרי"ב** שהביא מש"כ רש"י בסוכה (יא). דבן זומא דס"ל דלילה זמן ציצית הוא, האי וראיתם אותו בא למעט כסות סומא. ותמה הגרי"ב דזה סותר לסוגיין, דמבואר דלכ"ע פשוט דכסות סומא חייבת, ולא ת"י בגמ' דרבנן ממעטי כסות סומא מאשר תכסה בה. והביא מש"כ **תוס' בשבת (קלא).** והרא"ש בהל' תפילין דסומא פטור מן התפילין ומן הציצית. וע"ש שכ' דע"כ הי' לראשונים אלו גירסא אחרת בסוגיין, דבאמת מיבעי להו לרבנן הא דאשר תכסה בה למעט סומא.

(ח) **ראה מצוה זו וזכור מצוה אחרת התלוי בו ואיזו זו, זו קר"ש- כ' המהרש"א,** דמה דנקראת ק"ש כל מצות ד', היינו משום שיש בק"ש עיקר האמונה, קבלת מלכות ואחדות.

(ט) **וזכור מצוה אחרת הסמוכה לה, ואיזו זו, זו מצות כלאים- פ"י המהרש"א,** דהדרשה דכאן הוא כל מצות ד', דהיינו כל המצוה ולא מקצתה, דהיינו משום דאי לא דרשינן הסמיכות לכלאים, לא היינו יכולים לעשות ציצית אלא על בגדי צמר, ולא על בגדי פשתן, ורק ע"י הסמיכות יתקיים מצות ציצית בכל הבגדים, דהיינו אף פשתן.

אלא דדומה קצת לים, והים דומה קצת לרקיע.

(ד) **שעשאני ישראל** - ועוד נוסח הובא על הגליון מהתוספתא, שלא עשני גוי. והק' הב"ח (או"ח מ"ו, ז') שהק' למה אין מברכין שעשאני ישראל, ככל שאר ברכות שנתקנו על החסד שעשה ד' עמנו. והביא ממפרשים דתי' דכיון דנוח לו לאדם שלא נברא, דהיינו מי יתן שלא עשני, ועכשיו שעשני, אברך את ד' שלא עשני גוי. והב"ח עצמו תי' דאם הי' מברך שעשני ישראל, שוב לא הי' יכול לברך שעשני בן חורין ושעשני איש, דלשון שעשני ישראל שכבר בירך משמעו בן חורין, ומשמעו נמי איש ישראל ולא אשה, דאשה נקראת ישראלית, וא"כ לא יהי' שלש ברכות אלא א', ואיננו רוצין לקצר אלא להאריך בהודאות, ולברך על כל חסד וחסד ברכה בפנ"ע, וע"כ מברך שלא עשני גוי, וכו'.